

Referáló kartonok - fontos eszköz a referáló tájékoztatás gyorsaságának növelésére. - /Referativnue kartocski - vazsnoe szredsztvo povüsenija operativnoszti referativnoj informacii/ - LETOV, L.K. - Naucsno-Tehnicsseszka Informacija, 5.sz. 1963. 9-11.p.

A referáló tájékoztatási munka alapvető formája ez idő szerint a referálólapok kiadása, amelyek azonban a hosszú átfutási idő következtében 6-8 hónappal később jelennek meg, mint az elsődleges szakirodalom. A referálólapok e kiadási határideje azonban nem felel meg a tudomány és technika fejlesztése érdekeinek és párhuzamosságot idéz elő a külföldi szakirodalom feltárásában a területi tájékoztatási szervezetekben.

A tudomány és technika külföldi irodalmáról a gyors tájékoztatást a referátumok központosított kiadásával kell megoldani, un. referáló kartonokon, amelyek az eredeti források beérkezésétől számított 1-2 hónap alatt közreadhatók. E határidő megvalósításának lehetőségét néhány ágazati tájékoztatási intézet tapasztalata alátámasztja. A referálókartonokat a legértékesebb külföldi közlemények rövidített fordításának gyors kiadásával célszerű kiegészíteni, amit ugyan csak központilag kell megoldani.

A referálókartonok kiadása megkönnyíti a hálózati tájékoztatási szervezetekben tájékoztatási anyaggyűjtemények létesítését. /P.S./

A "Nemzetközi Geodéziai Bibliográfia"-ban alkalmazott referálási módszerek. - /Metodü referirovanija, primenjaemie v "Mezsdunarodnoj Geodezicseszkoj Bibliografii"/ - BOLDOV, V.G. - SEJNIN, O.B. - Naucsno-Tehnicsseszka Informacija, 5.sz. 1963. 18-19.p.

A Nemzetközi Geodéziai Bibliográfiát, amely geodéziai vonatkozású folyóiratcikkek és könyvek referátumait öleli fel, a Drezdai Műszaki Egyetem Geodéziai Intézete állítja össze a Nemzetközi Geodéziai Társaság megbízásából. E munka során a referálás három módszerét javasolja: 1. az analitikus, 2. a tulajdonképpeni referálási és 3. a leíró módszert. A referálás fő módszereként az analitikust ismerik el, amely a referálásra kerülő anyagot tartalmilag logikusan egyes pontokra tagolja és a kifejtésre a távirati stílust alkalmazza. A referálás e módja további vizsgáldást igényel, különösen a tájékoztatás visszakeresésének gépesítése és automatizálása szempontjából. A tulajdonképpeni referálási módszert akkor használják, ha az analitikus nem alkalmazható. Ennek jellemzői: a legértékesebb részek kiemelése, teljes mondatok alkalmazásának szükségessége. A leíró módszer szótárszerű munkák és utmutatók annotálásakor jön figyelembe. /P.S./

A tudományos publikációk terén ajánlott szabályok összefoglalása. - /Svod rekomenduemih pravil v oblaszti naucsnüh publikacij/ - Naučno-Tehniceseskaja Informacija, 6.sz. 1963. 10-12.p.

Bármilyen eredeti szöveget, amelyet műszaki-tudományos folyóiratban való közzétételre szántak, tartalmi összefoglalásnak kell kísérnie, amelyet maga a szerző készített. A nemzetközi egységesítés bevezetéséig ezt a kivonatot "Irányelvek a szinopszisok elkészítésére és kiadására"-ban foglalt szabályoknak és ajánlásoknak megfelelően kell megszerkeszteni. Ezt az utmutatót az UNESCO 5/37 10a sz. dokumentumában adta közre.

A folyóirat szerkesztőségének való átadásakor a szerző tartozik megjelölni, hogy a közlemény tartalmát tekintve milyen csoportba tartozik. A szövegezés munkájában szem előtt kell tartani a bevezetés rövidségére, a szintaxis egyszerűségére, a korábbi munkákra való utalásra, a könyvészeti adatokra vonatkozó irányelveket.

A szinopszisa - a tartalmi kivonatra - nézve az irányelvek rögzítik, hogy annak a cikkkel egyidejűleg kell megjelenni, és célja az olvasó kényelme és a referálólapok munkájának gyorsítása. A kivonatnak a cikk lényegét kell megadnia értékelésével együtt. A stílusra nézve az irányelvek szerint teljes mondatokat kell használni, a fejezetcímek megismétlése nem kielégítő. Az irányelvek további részei a szinopszis tartalmára, a hivatkozásokra, a terjedelemlre, a nyelvezetre és a formátumra tartalmaznak ajánlásokat. /P.S./

Tanácsok az adatfeldolgozóberendezésekkel végzett dokumentációs munkához: lyukszalag, címsablonkártyák, mágneskártyás tároló, mikrofilmkártyák. - /Vorschläge zur Dokumentation mit datenverarbeitenden Anlagen: Lochstreifen, Adressschablonkarten, Magnetkartenspeicher, Mikrofilmkarten/ - DE BEAUCLAIR, W. - Automatik, 9.k. 1.sz. 1964.jan. 28-30.p.

Érdekes gondolatokat vet fel a szerző különböző dokumentáció-technikai eszközökről.

A legalkalmasabb szövegtároló közeg a lyukszalag. A lyukszalag-írógép a szöveg legépelésével együtt automatikusan állítja elő. Tartalma, a gép leolvasószerkezetébe fűzve, automatikusan visszairható szövegre.

Több betűtípusos címeíráshoz Varityper írógép szükséges. Ez azonban nem működtethető lyukszalaggal. Ha címíró-sablonokon készítjük vele a címeírást, géppel sokszorosítható.

A dokumentumazonossági-számokat és a descriptorok kódszámait szalaglyukasztó-pénztárgépen is lyukszalagra vihetjük.

Könnyen lehetne papírszalagra olvasható szöveget írni, s nem volna nehéz ehhez leolvasógépet szerkeszteni. De ilyen még nincs.

A mágneskártyás tárolók különösen alkalmasak dokumentációs célra. Megoldható velük a szempontonkénti tárolás, s így a gyorsabb visszakeresés.

A Filmorex-berendezés filmlapjai ugyanolyan méretűek, mint az ICT-SAMAS 21 oszlopos kis-lyukkártyák. Tehát a Filmorex-lapok az ICT lyukkártyagépparkkal is munkálhatók.

Mikrofilmek felvételezésére és másolására ma már könnyen kezelhető, kisméretű, gyorsműködésű készülékek vannak. /O.G./

240

002.002.2/100/

Az információ fejlődésének irányai a világban. - /Niektoře tendencje rozwoju informacjji na swiecie/ - LESKI, K. - Aktualne Problemy Informacjji i Dokumentacjji, 8.k. 5.sz. 1963.szept.-okt. 1-6.p.

A tudományos és szakirodalom világméretű fejlődésének korában élünk. A VINITI felmérései és becslései szerint az 1960-1961 években évente 55 000 tudományos-műszaki folyóirat, 60 000 ugyanilyen tárgyú könyv, s több mint 250 000 szerzői és szabadalmi bizonylat került kiadásra. A közzétett tudományos dolgozatok mennyisége átlagosan 10 évenként megkétszereződik. A mennyiségi növekedés meglévő információs módszereink elégtelenségét eredményezi.

A fejlődés három lehetséges útja: a hagyományos módszerek továbbfejlesztése, a gépesítés és az automatizálás. A módszereken túlmenően formákat is fejleszteni kell. E fejlesztés eddigi állomása: külföldi dokumentációs összeállítások, témadokumentációk és elemzések, szintetikus feldolgozások.

Világszerte behatóan foglalkoznak az információ osztályozási és visszakeresési kérdéseivel. Az IBM pl. az információ feldolgozását "Walnut" nevű, mikrofilmes berendezésével már gépesítette, de ez a berendezés csupán a bevitt információ változatlan alakban való visszaadásra képes, míg nyelvi, tömörítési, szintetizáló transzformáció végzésére alkalmatlan. Az információ szervezeti, illetve szervezési kérdéseiben a világban még különböző elképzelések vannak. /Z.L./

241

002.55:33+65.01

Az ágazati központok gazdasági tájékoztatási tevékenysége. - /Dzialalnosc informacyjna osrodków w zakresie zagadnień ekonomicznych/ - ZIEMINSKI, S. - Aktualne Problemy Informacjji i Dokumentacjji, 9.k. 1.sz. 1964. 14-17.p.

A gazdasági tájékoztatási tevékenység a gazdaság és a szervezés minden hazai és külföldi fejlődési irányáról számot kell adjon, ahogyan ezt a Minisztertanács 1960 május 16-án kelt 169. Határozata 2.§-ának 1. és 2. pontja előírja.

A gazdasági és szervezési tájékoztatás legfontosabb feladatait csak akkor töltheti be, ha módszerek, formák és eszközök tekintetében az átvevők igényeihez alkalmazkodik. A tájékoztatás felhasználása csak így lehet teljes és hatékony. A komplexitás miatt a gazdasági és szervezési kérdéseket mindig össze kell kapcsolni a megfelelő műszaki kérdésekkel.

Az átvevők négy lehetséges csoportja és igényeik: 1. a központi

590

politikai és államigazgatási vezető apparátus. Időhiányok miatt szintetikus, jól tömörített makroekonomikus tájékoztatásokat igényelnek a népgazdaság és a világfejlődés fő mutatóiról; 2. alsóbb szintű gazdasági vezetés. Igényeik: az egyes ágazatok műszaki-gazdasági mutatói, a népgazdaság egyes területeinek fejlődési trendjei; 3. a vállalatok és tervezőirodák mérnök-technikus állománya a műszaki-technológiai fejlesztés gazdasági mérlegét /mérőszámait/ várja a tájékoztatástól; 4. a felsőoktatásban és intézetekben dolgozó tudományos apparátus számára bibliográfiai összeállítások, témadokumentációs összeállítások szükségesek, mivel e csoport tagjai tárgyak irodalmát jól ismerik.

Lengyelországban a gazdasági és szervezési tájékoztatási tevékenységgel foglalkozó ágazati központok két csoportra bonthatók: 1. elsősorban gazdasági-szervezési kérdésekkel foglalkozó, 2. elsősorban műszaki-termelési kérdésekkel foglalkozó tájékoztatási központok.

Az 1. csoportba tartozó 11 központ között a munkaterületek megosztása még nem mondható tökéletesnek, indokolatlan átfedések vannak. A szerző ésszerűbb új témafelosztást javasol. A lengyel CIINTE /Központi Tudományos-Műszaki és Gazdasági Tájékoztatási Intézet/ a gazdasági-szervezési tájékoztatás jobb megszervezésében komoly szerepet kap: a módszerek és formák állandó javítása, az ágazati központok tevékenységének koordinálása, a központi politikai és államigazgatási vezetés rendszeres tájékoztatása saját és ágazati központokból kapott anyagokból - ezek a reákváró legfontosabb feladatok.

/Z.I./

242

002.66:621.039:002.513.5

Az EURATOM országokban alkalmazott tájékoztatási-visszakereső rendszerekre vonatkozó körkérdés eredménye.- /Rezultatu oprosza primenjaemuh v sztranaeh EVRATOMA informacionno-poiskovuh szisztemah/ - Naucsno-Tehnicoszskaja Informacija, 5.sz. 1963. 28-29.p.

Két évvel ezelőtt az EURATOM Tudományos Tájékoztatási Központjában /CETIS/ különleges csoportot alkottak, amelynek célja a tájékoztatási tevékenység automatizálási módszereinek kutatása. A meglévő és kidolgozott tájékoztatási-visszakereső rendszerek összehasonlító elemzése végett kérdőíveket küldtek ki kiválasztott szervezeteknek és személyeknek.

A beérkezett 218 válasz beküldője közül 138 közönséges kartoték-rendszert, 63 kézi vagy gépi válogatású lyukkártyarendszert, 17 elektronikus számítógépes rendszert alkalmazott. A felvételt az 1961 december 1-i állapot szerint végezték. Az elemzés eredményét táblázatokban foglalták össze, amelyben egybevetették a dokumentumok mennyiségét, növekedésük ütemét, valamint a naponként befutó kérdések számát a tájékoztatási-visszakereső rendszer fajtái szerint bontva.

Az elemzésből az volt leszűrhető, hogy a tájékoztatási-visszakereső módszerek és eszközök kiválasztásában a naponként beérkező érdeklődések száma nagyobb súllyal esik latba, mint a dokumentumok száma, vagy növekedésük üteme.

/P.S./

243

002.66:621.039:002.513.5

Az Euratom magtechnikai tájékoztatóközpontjának feladatai és tevékenysége. - /Aufgaben und Tätigkeiten des kerntechnischen Informationszentrums bei Euratom/ - VERNIMB, G. - Atomkern-Energie, 9.k. 1/2.sz. 1964. jan./febr. 73-77.p.

A központ feladata a nukleáris technika szakirodalmának gyűjtése, feltárása és ezen az alapon tájékoztatószolgálat ellátása. 250 000 szakdokumentumot tartalmazó könyvtára van. Az információtartalom kiemelését nem az eredeti dokumentumokból végzik, hanem a Nuclear Science Abstracts referatumaiból. A NSA-ban nem található referatumokat más referálólapokból veszik, s csak végső esetben dolgoznak fel eredeti dokumentumokat. A feltárás a dokumentumok témáját kifejező kulcsszavak kijelöléséből áll. E célra kulcsszó-thesaurust használnak, mely 4500 fogalmat tartalmaz. A feltárást egyetemi végzettségű szakemberek végzik. A dokumentumként adott kulcsszavak átlagos mennyisége 12. Eddig mintegy 80 000 dokumentumot tártak fel. 1965 közepéig szeretnék az elmaradt anyagot is feldolgozni. A megválaszolandó kérdések kulcsszavait szintén szakértők határozzák meg. A címleírásokat kulcsszavakkal együtt mágnesszalagon tárolják. A gépi kimunkálást IBM 1401 elektronikus adatfeldolgozó berendezés végzi. A visszakeresés eredményeként címleírásokat tartalmazó bibliográfiai jegyzéket adnak.

/O.G./

244

002.66:621.039:659.24

Az USA Atomenergia Bizottságának Műszaki Tájékoztatási Szolgálat. - /Seluzba tehnicesszkoj informacii komisszii po atomnoj energii SZSA/ - SZERGEEV, N.P. - Naucsno-Tehnicesszkaia Informacija, 6.sz. 1963. 36-39.p.

Az USA Atomenergia Bizottsága több évi munkával kielégítően működő Műszaki Tájékoztatási Szolgálatot épített ki, amely jellegét tekintve a központi ágazati műszaki-tudományos tájékoztatási szervezethez hasonlítható.

Az USA Atomenergia Bizottsága munkájának sajátossága, hogy jelentős számú szerződéffellel áll kapcsolatban, amelyek gyakran fejlett tájékoztatási szolgálattal rendelkeznek és nagyszámú különféle tájékoztatási anyagot adnak ki. A Szolgálat három osztályból áll. A kiadványokat indexszel látják el, amely jelzi, hogy melyik intézet munkájáról van szó. A Szolgálat referálólapokat, kartonokat, irodalmi mutatókat, fordítási jegyzékeket és egyéb kiadványokat ad közre, amelyekben az atomenergiával foglalkozó beszámolók és a tárgykor szakirodalma tükröződnek. Az Atomenergia Bizottság publikációján kívül a Szolgálat kormányzati szervek, tudományos társaságok, magánvállalatok tudományos-kutatási intézeteinek, külföldi és nemzetközi szervezetek munkáit is feldolgozza.

A Szolgálat által kiadott négy referálólap: az "Atomtudomány és atomtechnika", a "Bizalmas műszaki beszámolók", "Bizalmas jelentések az atomenergia békés felhasználására vonatkozó kísérletekről", "Atomfegyverrel végzett kísérletek".

/P.S./

592

Folyóiratproblémák egy német természettudományos, műszaki szak-könyvtár szemszögéből. - /Zeitschriftprobleme von der Sicht einer deutschen naturwissenschaftlich-technischen Spezialbibliothek aus/ - REICHARDT, G. - Libri, 13.k. 3-4.sz. 1964. 161-169.p.

A Német Szövetségi Köztársaságban a statisztikák a könyvtárak növekvő folyóiratbeszerzéséről számolnak be. Ideális helyzet, ha egy szakkönyvtár folyóiratok tekintetében önellátó. A folyóiratok mennyiségi növekedése azonban nem minden esetben fedezi az olvasó igényét: a könyvtárosok konzervatív szemlélete miatt a szerzeményezés a hagyományos természettudományi és műszaki terminológia és felosztás alapján történik, míg maguk a tudományok, ill. a szakfolyóiratok egyre specializálódnak. A világon megjelenő 12 000 kémiai folyóiratból általában ugyanazok a belföldi és fontosabb külföldi lapok kerülnek be a könyvtárakba s általában ugyanazok a folyóiratok hiányoznak, amelyeket speciális voltak miatt kihagynak vagy érdektelennek tartanak. Másik hibája a szerzeményezésnek, hogy ragaszkodnak a hagyományos beszerzési forrásokhoz, és nem vesznek tudomást az Afrika, India, Ausztrália területén megjelenő folyóiratokról, mint pl. a New Delhi-beli Tata Intézet matematikai, - a délafrikai Kémia, Mechanika, Gépészet folyóirat- sorozatokról. A folyóiratok beszerzésének országos koordinálásával sok szükségtelen párhuzamosságot, de hiányt is el lehet kerülni, s így a szakkönyvtárak folyóiratállománya az említett területeken a teljességet alkotná. Ezt a koordinálást azonban nem szabad az egyes könyvtárak jóindulatára bízni, hanem egy külön, önálló szervezetnek kell a beszerzést összehangolnia. /Sz.T./

Szakmai szolgáltatások oktatása. - /Training for technical services/ - Library Resources and Technical Services, 8.k. 1.sz. 1964. 35-46.p.

A cikk tulajdonképpen egy vite anyagát foglalja magában. A hozzászólások során felmerült kérdések közül az oktatás szempontjából igen lényeges:

1. Alapvető tárgy-e a katalogizálás vagy csak kevesek szükséglete?

2. Mit értünk katalogizálás alatt?

A katalogizálás - lényegét tekintve - szükséges ismeret a szerzeményezés, a reference, a kölcsönző könyvtáros, tulajdonképpen minden könyvtáros számára. Az olvasószolgálati dolgozók nemcsak saját katalógusaikat, hanem más katalógusokat, bibliográfiákat is használnak. A bibliográfiák szigorú formákat követnek.

Az oktatásnak tehát legfontosabb tárgya a bibliográfia, de a "bibliográfia" itt a szó legtágabb értelmezésében szerepel. Ez befolyásolja az oktatandó anyag mennyiségét is. Az igények a könyvtárosok képzettségét illetően egyre nőnek. A hozzászólások egy érdekes mondást idéznek: "A katalógus a kulcs, amely megnyitja a könyvtár kincsestárát." A katalogizálók nagy felelőssége nem szűnik meg a gé-

nem szűnik meg a gépesítéssel, az automatizálással sem. A jó katalógizálóknak állandóan szélesíteni kell ismeretanyagát, gyors határozó-képességgel, a részletek megfigyelésének képességével kell rendelkeznie. Ezek előmozdításában a gondos képzés sokat segíthet. Lépést kell tartani az egész könyvtárügy fejlődésével /különös tekintettel természetesen az új katalógizálási módszerekre/; a könyvkiadásban való tájékozódás, valamint a nyelvismeret is lényeges követelmény. Képezni kell a könyvtárosokat arra is, hogy tervezni tudják a jövő szükségleteit.

Az állandó továbbképzés formái a szakirodalom olvasása, konferenciák látogatása, szakmai vitákon való részvétel. /G.M./

247

025.45.002.2

Az ETO.- /Universalna klasifikacija dziesietna/ - MICHERDZINSKA, J. - Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji, 8.k. 5.sz. 1963. szept.-okt. 7-11.p.

Az ETO területén az utóbbi időszakban számos jelenség mutatta a pangás és az idejétmúltság tüneteit. A decimálók mindent elkövetnek, hogy meghosszabbítsák az ETO használhatóságának korszakát. A FID Bizottságot létesített e munka intézményes irányítására és végzésére, s a Bizottság 1962 januárjában tette közzé munkájának eredményeit.

Az ETO tárgyi osztályozás, deduktív felépítésű /az általánostól kiindulva jut el az aprólékosabb fogalmakig/, melynek fő célja a dokumentumokban tartósított ismeretanyag rendszerezése a fogalmak számjelölése révén. Az ETO - alapelveinek elsajátítása és hozzáértő alkalmazása révén - dinamikusan továbbfejleszthető.

Az ETO hibái és hiányosságai, egyes fejezetek egyenlőtlen fejlesztése - ezek feltártak. A FID ilyen célra létesített Bizottsága /GCC/FID/ megtervezte az ETO revíziós munkálatait: az 1962 őszén elfogadott munkaterv alapján hároméves munka szükséges a revízió elvégzéséhez. 1966-ban több nyelven közlésezzik majd az "egységesített" új ETO kiadást, amely a felhasználók összes igényeit 80-90 %-ban kielégítheti. /Z.L./

248

026+659.24/47/

A szovjet könyvtárak és az információ. - /Die Sowjetischen Bibliotheken und die Information/ - POMASSL, G. - Zentralblatt für Bibliothekswesen, 78.k. 3.sz. 1964.márc. 129-148.p.

1963 október 23 - november 11 között NDK könyvtáros delegáció tanulmányozta a Szovjetunióban a tájékoztatás helyzetét. A tanulmányút során Moszkvában és Leningrádban 12 könyvtárat ill. tájékoztatási intézményt látogattak meg, köztük a VINITI-t és az Állami Tudományos-Műszaki könyvtárat /Moszkva/.

A tájékoztatás területén

- az alkalmazott módszerek, formák és eszközök,
- az információs feladatokat megoldó szakemberek,
- a társadalom tájékoztatási igénye tekintetében fejlődés volt tapasztalható.

594

A delegáció a következő tanulságokat vonta le az NDK tájékoztatásügye számára:

- minden tudományos könyvtár aktív közreműködése szükséges az információs rendszer kiépítéséhez,
- az eddigi tájékoztatási tevékenységet kritikailag kell elemezni, az olvasók mind nagyobb számát kell megtanítani a bibliográfiai és más tájékoztatási munkaeszközök használatára,
- a társadalomban fellépő tájékoztatási igényt exakt módon fel kell mérni,
- ki kell dolgozni a dokumentáció/információ rendszerének és szervezeteinek, módszereinek és formáinak az elméletét,
- tisztázni kell a szakkönyvtár és az általános könyvtár feladatait a tájékoztatás rendszerében, valamint el kell érni, hogy a szakkönyvtárak saját területük dokumentációs munkáját ellássák,
- az információ kérdésének az eddiginél nagyobb figyelmet kell fordítani. A dokumentáció elméleti kérdéseit feldolgozó teoretikus művekre és módszertani utmutatásra van szükség, mert ezek nélkül a könyvtárak gyakorlata nem fog megváltozni. /Sz.T./

249

043.3:026

Szükségesek-e a tudományos és főiskolai könyvtárakban a disszertációk és diploma-munkák? - /Su potrebné vo vedeckých a vysokoskolských knižniciach dizertacné a diplomové práce?/ - PROCHÁZKA, B. - Knižník, 9.k. 3.sz. 1964. 80-86.p.

A tudományos és főiskolai könyvtárak feladata, hogy elősegítsék a tudomány és a népgazdaság fejlődését. A szakirodalom elméleti-tudományos, vagy szakmai és népszerű-tájékoztató irodalomként csoportosítható. A nem hagyományos szakirodalom csoportjába sorolhatók a doktori és kandidátusi disszertációk és a professzori habilitációs munkák. Bár tartalmukban és a velük szemben támasztott követelmények tekintetében ezek a munkák egymástól eltérőek, a főiskolai könyvtárak azonos szakirodalmi csoportként kezelhetik. Ide sorolhatók még a diploma-munkák is, tekintve, hogy a kirendelt két konzulens közreműködése következtében ezek is elérik a megkívánt szakmai színvonalat. A szóbanforgó szakirodalmat az érdeklődők számára hozzáférhetővé kell tenni. A vonatkozó törvényerejű rendelet az ilyen munkák megőrzése iránt nem intézkedett eléggé egyértelműen és határozottan. Ezért javaslatot tesz az Oktatásügyi Minisztériumnak, hogy az egyes munkák megőrzésére mely könyvtárakat jelölje ki. /A.Gy./

250

061.22:62

A bratislavai Technika-háza. - /Dum techniky v Bratislave/ - BERKY, J. - Ctenár, 16.k. 3.sz. 1964. 87-88.p.

A bratislavai Technika-háza gép-, vegyi-, építőipari és energetikai műszaki irodalmat jelentet meg. Évente kiadási tervet küld meg állandó érdeklődőinek. Az intézetek, üzemek, tájékoztatási központok stb. tetszőleges példányszámban megrendelhetik a megjelenő műveket. Ezt a tevékenységét még a szocialista s egyéb országokkal megvalósi-

tott nagyarányu szakirodalmi cserékkel egészíti ki. A szakirodalmat - kiadásán és propagálásán kívül - megfelelően kezelni is kell, arról bibliográfiai ajánlásokat kell készíteni. A Technika-háza szemináriumokat, ankétokat, gyakorlati és filmbemutatókkal egybekapcsolt előadásokat rendez. A résztvevők mozgósításában részt kell vállalniuk az üzemi szakkönyvtáraknak is. Bár működését elsősorban Szlovákia területére korlátozták, Csehszlovákiából is állandóan érkeznek igények. 1959-ben 69, 1963-ban 80 kiadványa jelent meg. A megjelenő művek színvonala kielégítő, nem csupán a hazai eredményekre támaszkodnak, hanem a külföldi szakirodalom adatait is figyelembe veszik.

/A.Gy./

251

069.02:62

Politechnikai muzeum - a műszaki propaganda és tájékoztatás központja. - /Politehniczeszkvoj muzej - centr tehniczeszkvoj propagandü i informacii/ - POZDNJAKOW, N.N. - Naucsno-Tehniczeszkaja Informacija, 5.sz. 1963. 39-44.p.

A 90 évvel ezelőtt alapított Politechnikai Múzeum 65 termében 25 000 kiállítási tárgyat, gépeket, szerszámgepeket, készülékeket, műszereket, szemléltető berendezéseket, modelleket, nyersanyag- és készgyártmány-kollekciókat helyeztek el. Ezek bemutatják a szovjet tudomány és technika sokoldalú fejlődését a különféle szakterületeken. A Múzeum a műszaki-tudományos propagandát szolgálja és a politechnikai ismeretek terjesztését segíti elő a dolgozók széles tömegeiben, elsősorban a fiatalság soraiban.

A Múzeumban 12 állandó osztály működik és mintegy 100 mérnök alkalmazottja és tudományos munkatársa rendszeresen felolvasásokat tart, látogatásokat, konzultációkat szervez, kiállításokat rendez vállalatokban. A műszaki-tudományos propaganda munkájába bevonják a Politechnikai és Tudományos Ismeretterjesztő Társaság társadalmi aktivitáját.

A Múzeum tudományos kutatómunkát végez a szovjet tudomány és technika története, valamint a műszaki-tudományos propaganda és tájékoztatás módszertana területén.

/P.S./

252

408.52:62:659.24

Műszaki gondolatok közlése. - /The communication of technical thought/ - KIRKMAN, A.J. - The Chartered Mechanical Engineer, 10.k. 11.sz. 1963.dec. 594-599.p.

Azokkal a problémákkal foglalkozik, amelyek az angol mérnökök és tudósok által nyújtott műszaki tájékoztatásnál mutatkoznak - kiemelve a tájékoztatók fogalmazási készségét, a megértés lehetőségét.

A Welsh College of Advanced Technology vitákat rendezett iskolákban, egyetemeken, az iparban és kutatóintézetekben, ezenkívül széleskörű elemző munkát végzett a műszaki irodalom különböző típusaival kapcsolatban. A vizsgálatok célja a műszaki tájékoztatásban mutatkozó gyengeségek okainak feltárása.

596

- Különbséget kell tenni a gondolat és annak kifejezése között. Kutatók, akik logikusan, világosan gondolkoznak és képesek az információk szelektálására, világos következtetések levonására - gondolatokat nem mindig tudják írásban kifejezni, mert nincs megfelelő gyakorlatuk az önkifejezésben. Ez részben az oktatás hibája /nyelvtani szerkezeti hibák, helytelen kifejezések alkalmazása, kétértelműségek, a kötőszavak pontatlan használata - ez mind igen gyakori a tudományos munkákban/. Természetesen ezen a problémán a kutatók is segíthetnének - több olvasással.

- Kétféle gondolkodásmódról beszélhetünk: az egyik mód, amely a tudományban, s a másik, amely a történelem, irodalom, művészet vonalán alkalmazható. A kettő igen különböző, egyik mód a másik területen nem használható. A gondolkodási módok, illetve azok megfelelő alkalmazásának kialakítása is visszanyulnak az oktatás feladataihoz.

- A tájékoztatás gyengességéhez hozzájárulhat a cél tisztázatlansága: az információ miért és kinek készült.

- A szóbeli tájékoztatásnál kevesebb probléma van. A közlés vizuális elemei igen fontos tényezők. Nem elhanyagolható szempont, hogy az írásos tájékoztatás igen lassu "üzlet".

A másik oldalon azonban az olvasó közönség sem passzív szereplő, bizonyos alapvető tudományos koncepciókat, kifejezéseket és szemléletet el kell sajátítania. /G.M./

253

408.52:659.02+659.24

Reklám- és hirdetésszövegek logikai hangsúlya. - /Logicseszkoje udarenie v tekstah reklam i ob'javlenij/ - PADUCEVA, E.V. - Naucno-Tehniceskaja Informacija, 5.sz. 1963. 31-32.p.

A reklámok és hirdetések nyelve, valamint a műszaki-tudományos szövegek nyelve arra irányul, hogy a lehető legvilágosabban és legpontosabban átadja a benne foglalt információt. Ez bizonyos megegyezést tételez fel a kétféle szövegcsoporthoz, így egyik ilyen hasonlóság a logikai hangsúly kérdése a mondatban.

Számos mondatot vizsgál meg, amelyeket reklámból vagy hirdetésből vett. Az elemzés helyes mutatja, hogy ezek a mondatok vagy stílus vagy a gondolatok helyes átadása szempontjából nem felelnek meg. A hiányosság oka a felesleges logikai hangsúly alkalmazása a mondatokban, aminek következtében mintegy két egyszerű mondat "összeragasztásaként" jelennek meg. Ez az "összeragasztás" azonban tartalmi veszteséget vagy stílusbeli hátrányt csak abban az esetben nem okoz, ha sikerül megtartani mindkét mondatból a leglényegesebb szavakat és a logikai hangsúly elosztását.

Ily módon a logikai hangsúly olyan tényező, amelyet a szöveg különféle átalakítása során feltétlenül számításba kell venni. /P.S./

A szabadalmi leírások mint a műszaki-tudományos tájékoztatás forrása. - /Patentnude opiszanija kak izstocsnik naucsno-tehnicceszki j informacii/ - ORLOVSZKI J, E.Sz. - Naucsno-Tehnicceszka ja Informacija, 6.sz. 1963. 6-9.p.

A szabadalmi irodalom a műszaki tájékoztatás legoperatívabb forrása. Benne kerülnek a legrészletesebben és legteljesebben leírásra a legújabb konstrukciók és eljárások. Kizárólag a szabadalmakban található meg azok az ujtások, amelyeket még nem vezettek be a termelésbe. Szabadalmakat a műszaki problémáknak csak teljesen új megoldásra szolgáltatnak ki; ezekben bármilyen más forrásnál jobban tükröződik a technika színvonala.

Szűk témákra vonatkozóan könnyebben és gyorsabban állítható össze komplett anyag szabadalmakból, mint folyóiratközleményekből vagy vállalati prospektusokból.

A fent felsorolt előnyökkel szemben a szabadalmi leírásnak néhány hiányossága van: 1. hiányzik belőle annak megjelölése, hogy a javasolt megoldás csak terv vagy már bevezették a termelésbe, 2. nem tartalmaz gazdasági adatokat és üzemeltetési jellemzőket a műszaki tervre vonatkozóan, 3. hiányzik belőle a javasolt találmány elméleti megalapozása. /P.S./

Néhány alapvető szempont az archiv és kéziratok gyűjtemények rendezéséhez. - /Some fundamentals in arranging archives and manuscript collections/ - FINCH, J.L. - Library Resources and Technical Services, 8.k. 1.sz. 1964. 26-34.p.

Az archivumok és kéziratgyűjtemények szerepe egyre nő, igen sok könyvtár viszont eddig ilyen anyagot nem gyűjtött rendszeresen s az új követelményekre nincs felkészülve. Ezért egyes intézetek tanfolyamokkal, más - gyűjteményekkel már rendelkező - intézeteknél folytatott tapasztalatcserékkel segítik elő a probléma megoldását.

Elsősorban szükség van az alapvető terminológia tisztázására /szöveges vagy egyéb dokumentum; audio-vizuális, vagy ezen belül csak kép, film; diagram, térkép stb./.

Már a gyűjtés kezdése előtt mérlegelni kell a rendezési szempontokat:

1. Az anyag elrendezése hogyan segíti elő a kereső alapvető szükségleteinek kielégítését.
2. Hogyan lehet az anyag bibliográfiai ellenőrzését legjobban biztosítani.

Kettő a legáltalánosabban használt rendezési elvek közül: a provenienciá elve és a kronológiai sorrend. Az összes rendezési lehetőség közül a kronológikus a legegyszerűbb, de komoly érvek szólnak ellene is /pl. a gyűjteménynek csak egy megközelítését teszi lehetővé/.

A levelezések rendezésére egy harmadik lehetőség: beérkező levelek betűrendben /a levélíró neve szerint/ és a kimenő levelek időrendben. A gyűjtemény jelentős részét képezhetik a beszédek /szerve-

zatek vagy a szónok neve szerint rendezve/, a pénzügyi ill. gazdasági vonatkozású anyagok /a rendezési elv itt azonos a levelezéssel/, szabadalmak, újságok, emlékiratok/ itt a tárgy szerinti rendezés a legcélszerűbb, azon belül időrend/.

A rendezés után a feltárás következik. Szükséges egy leltár /mutató/ és cédulakatalógus. Ami az osztályozást illeti, az archívumok esetében sem Dewey, sem a Library of Congress rendszere nem teljesen kielégítő. Több példa van speciális rendszerek alkalmazására. /G.M./

256

651.838

Kiválasztás dokumentációja célra. - /Selectie voor documentatie/ - VAN DOOYEWEERT-ROTH, A.J. - Tijdschrift voor Efficiëntie en Documentatie, 34.k. 4.sz. 1964.épr. 190-191.p.

A dokumentációs feladatot mind fontosabbá teszi az "irodalmi áradat", mely azonban nem minden téren egyenletes. A természettudományok és alkalmazott tudományok terén a folyóiratok fontosabbak, míg a humán tárgyaknál a könyvek. Könyvtári és dokumentációs téren a szakfolyóiratok száma 380 körül van. A kiválasztásnál két fő szempontot vehetünk alapul: elsősorban azokat az anyagokat kell feldolgozni, melyek valamely szempontból újat adnak /alkotó jellegű munkák, kritika, kommentárok és módszertani munkák/, másodsorban pedig azokat, melyek összehasonlító vagy rendszerező természetűek. /P.P./

257

651.838

Országos Adat Központ mint "élő kézikönyv". - /National Data Center planned as "living handbook"/ - Machine Design, 35.k. 18.sz.1963. aug.1. 12.p.

Az Office of Science and Technology létrehozta az országos állandó adatnyilvántartó rendszert, amelynek irányítását a National Bureau of Standardsre bízta. A hálózat összevonja a jelenlegi különböző adatgyűjtő tevékenységeket, a gyűjtés jól koordinált módszerét keresve. Az e pillanatban rendelkezésre álló forrásanyag, a 8 kötetes International Critical Tables utoljára 1933-ban jelent meg /magánvállalkozásként/! Az új követelményeknek csak országos rendszer tud megfelelni.

A szükséges tennivalók három pontban foglalhatók össze:

1. adatgyűjtés a tudományágak területéről - minél nagyobb mennyiségben;

2. a begyűjtött adatok kritikai értékelése azok jelentősége és megbízhatósága szempontjából. Ezen értékelések eredménye: a táblázatok és széleskörű monográfiák egy-egy tudományág jelenlegi állapotát rögzítve;

3. újabb ismeretek létrehozása a meglévő adatok közti összefüggések segítségével. A további kutatási területek kijelölése.

A Központ az értékelt adatokat lyukkártyákon, magnetekercseken dolgozza fel, mind a tárolás, mind a visszakeresés gépesített. A szol-

gáltatások sorozata különböző műszaki szinteken, nem a tudományágak, hanem az adatok felhasználása szerint:

1. folyóiratok
2. előfizetési tájékoztatók
3. utalók
4. matematikai és statisztikai anyagok
5. egyéb rendszertelenül megjelenő kiadványok
6. Összefoglaló szemlék

Évente 35 000 műszaki és tudományos folyóirat közel egymillió cikket közöl. Ezek közül 200 000 tartalmaz értékes adatokat - a National Bureau of Standards szerint. /G.M./

258

651.926.011:482

Az orosz nyelv mondatainak szintézise gépek segítségével. - /O szintéze predložsenij ruzszkogo jazika pri pomoscsi masinü/ - ARSZENT' EVA, N.G. - Naucsno-Tehnicoszkaja Informacija, 6.sz. 1963. 24-31.p.

Az orosz nyelv mondatai gépi úton való létrehozásának módjait vizsgálja és azokat az eredményeket közli, amelyeket a "Sztrela" számológéppel értek el.

Kisebb terjedelmű matematikai szöveg alapján a következő szabályt kapták: $A A^+ \dots A_n / n \ 6/$, ahol A valamely nem végső szimbólum, $A_1 \dots, A_n$ végső vagy nem végső szimbólumok. Minden egyes nem végső szimbólumhoz a szabályok egy csoportja tartozik, ahol ez a szimbólum a baloldali részen helyezkedik el.

A mondatot az S kiindulási szimbólumnak szimbólumlánccá való kifejlesztésével kapjuk a helyettesítés szabályának alkalmazásával. A láncban minden alkalommal a legszélső baloldali nem végső szimbólum cserélődik mindaddig, amíg az egész lánc végső szimbólumokból nem áll. Az utolsó szimbólum szóra cserélődik át.

A nem végső szimbólum csoportjából való kiválasztásnak három változata van: 1. a csoport minden szabálya egyenlően valószínű, de a lánc hossza korlátozott, 2. minden szabályhoz a kiválasztás bizonyos valószínűsége tartozik, 3. az adott szabály kiválasztásának valószínűsége az előző szakaszban kiválasztott szabálytól függően változik. /P.S./

259

655.2:659.24

Operatív nyomdai eljárással készített kiadványok kivitelezése. - /Oformlenie izdanij, vüpuszkaemüh szvedsztvami operativnoj poligrafii/ - EJDDEL'NAN', I.B. - Naucsno-Tehnicoszkaja Informacija, 6.sz. 1963. 32-35.p.

Az operatív nyomdatechnika eszközeivel közreadott tájékoztatósi kiadványok készítése rendszerint az eredeti szedésvázlat sokszorosítása után történik, amit szedő-írógépen írnak le.

A tájékoztatósi kiadványok közreadásakor megmaradtak ugyanazok a kivitelezési szabályok, formátumok és tördelési elvek, amelyeket a könyvek és folyóiratok előállításánál alkalmaznak.

600

Ha az eredeti szedésvázlat elkészítésekor használt különféle szedő-írógépeken valamely jel hiányzik, úgy a másik gépen irt sort, képletet vagy egyes jeleket beragasztják. Az eredeti szedésvázlat korrekturáját a sokszorosítás előtt grafikai uton vagy leragasztással végzik.

Az eredeti kézirat kiváló volta ellenére a kiadvány kivitelezésekor lényeges hiányosságok fordulhatnak elő. Ilyenek: 1. a betűtípus gyenge minősége, 2. a sorkizárás hiánya, 3. azonos betűnagyság használata az alap- és a kiegészítő szöveghez, 4. a tördelési szabályok figyelmen kívül hagyása, 5. görbe sorok vagy ferde betűk, ami főként a beragasztások következménye, 6. az eredeti szedésvázlat egyes részeinek különböző optikai tömötsége.

E hiányosságok kiküszöbölésére halaszthatatlan feladat megfelelő szedő-írógép elkészítése, amelyet a legjobb betűtípussal és váltóval használható különleges jelekkel látnak el. /P.S./

260

655.53:778.14

Néhány gondolat a műszaki-tudományos könyvtárak fejlesztésének műszaki alapelveiről. - /Nekatorije szoobrazsenija o tehnicesszkih oznovah razvitiija naucsno-tehnicesszkih bibliotek/ - FEDOTOV, A.N. - Naucsno-Tehnicesszkaja Informacija, 6.sz. 1963. 3-5.p.

A könyvkiadás jelenleg is meglévő formái lényegében nem változtak a könyvnyomtatás megindulása óta. E formák hátrányai: helyigény, súly, hosszú átfutás a tankönyvek, művészeti szépirodalmi könyvek kiadásakor nem lényegesek, azonban igen fontossá válnak, ha a műszaki-tudományos tájékoztatás anyagáról van szó. Ezeknél akadályt jelentenek a fentiekén kívül a tárolás gépesítésénél és automatizálásánál, az anyag visszakeresésénél és az érdeklődő szakembernek való kiszolgáltatásánál felmerülő nehézségek. A tárolásra kerülő könyvek terjedelme és a könyvtári dolgozók száma is állandóan nő.

Fentiekre való tekintettel szükségesnek látszik a műszaki tudományos tájékoztatási anyag kiadásának és könyvtári kezelésének átalítása a mikroszövegre. Fel kell továbbá szerelni, elsősorban a műszaki-tudományos könyvtárakat a mikrofilmek és mikrokártyák olvasásához és reprodukálásához szükséges berendezésekkel.

El kell látni ezenkívül a műszaki-tudományos könyvtárakat a legkorszerűbb berendezésekkel, amelyek a könyvtári folyamatok teljes gépesítését és automatizálását biztosítják, beleértve szövegek és rajzok távolsági továbbítását. Az új típusú könyvtár munkájában az automatizált információs gépekre támaszkodik. Megfelelően változnak a műszaki-tudományos szakirodalom propaganda módszerei, valamint a könyvtárak dolgozóinak képzése.

Az új kiadási és könyvtári technikára való áttérés hatalmas anyagi eszközöket takarít meg a népgazdaság számára.

/P.S./

261

659.23/.24

A műszaki-gazdasági komplex tájékoztatás biztosítása az üzemben. - /Zajisteni komplexnosti technickoekonomických informací v podniku/ - OPOČENSKÝ, Z. - Technická knihovna, 3.sz. 1964. 89-91.p.

A műszaki-gazdasági tájékoztatás akkor komplex, ha minél átfogóbban öleli fel az adott feladatra vonatkozó valamennyi elérhető tudományos, műszaki és gazdasági jellegű anyagot. Már a 606/1959.sz. kormányrendelet hangsúlyozta a népgazdaság komplex tájékoztatásának szükségességét. Azóta a vállalatok és üzemek fokozatosan kiépítették műszaki-tudományos tájékoztató részlegeiket. A szakemberek ennek megfelelően - főleg egyéni ígéreyeik alapján - megkapják a szükséges szakirodalmi tájékoztatást, amelyből azonban a szabvány- és szabadalmi áttekintés többnyire hiányzik. A komplex tájékoztatás említett hiányosságai arra vezethetők vissza, hogy a tájékoztatásra hivatott szabványügyi és szabadalmi előadók egyéb kiterjedt munkaköröket is ellátnak. Az is előfordul, hogy a szükséges tájékoztató anyagokat az üzem nem egy helyen összpontosítja. A komplex tájékoztatás hiányának további oka a létszámhiány és a dolgozók nem kielégítő szakmai felkészültsége. Javaslatot tesz a tájékoztatásban résztvevő dolgozók munkakörletének megosztására. /A.Gy./

262

659.24:54+66

Az ősznépi mozgalombar. - /Vo vszenuarodnom pohode/ - NEJMAN, V. - SZMIRNOVA, SZ. - Bibliotekar', 4.sz. 1964. ápr. 26-29.p.

Az SZKP KB decemberi plénumán a vegyipar fejlesztéséről hozott határozat komoly feladatokat ró a könyvtáralra is: 1. terjeszténiök kell a decemberi plénum anyagát, 2. propagálniuk kell a kémiai, agrokémiai és kémiai-technológiai irodalmat. A munkát már a tanulóifjúság körében el kell kezdeni s a közművelődési könyvtárak olvasóiban is fel kell kelteni az érdeklődést. Nagyon fontos, hogy az üzemek dolgozói megértsék a kémiai ismeretek fontosságát és kellőképpen el legyenek látva szakirodalommal. A könyvtáraknak állanióan tájékoztatóniök kell olvasóikat, főleg a feltalálókat és ujitókat, az új vegyipari eredményekről. Az ügy jelentőségét az is növeli, hogy a kommunista munkaversenyek résztvevői 70 %-ban vegyipari dolgozók. A Kom. szomol KB 1964. januári plénuma is felhívással fordult a vegyipar fiataljaihoz: rendszeresen foglalkozzanak a kémiai ismeretek elsajátításával. Segítséget kell nyújtani a műszaki értelmiségnek is, hogy lépést tudjon tartani a fejlődéssel. Külön feladat könyvtáraink részére a mezőgazdasági termelés kémizálásának elősegítése. /F.M./

263

659.24:54+66:016

Hogyan foglalkozunk a kémiai könyvekkel? - /Kak mi rabotaem ez knigoj po himii/ - ASZTASENKOVA, G. - Bibliotekar', 4.sz. 1964. ápr. 30.p.

602

A Központi Politechnikai Könyvtár dolgozói legfontosabb feladatulknak tartják az SZKP VB decemberi és februári határozatainak propagálását.

Bibliográfiák készítésével rendszeresen foglalkoznak. Ezeknek nagy része most a vegyiparral foglalkozik. Egyik kiadványuk: "Kémiát a népgazdaságnak" olyan nagy érdeklődést keltett, hogy utányomásra volt szükség. Az ország összes vegyipari vállalatát, kutatóintézetét - profiljának megfelelően - rendszeresen tájékoztatják az újdonságokról.

Másik fontos munkaterületük a kiállítások rendezése. Különböző helyeken: Tudósok Háza, Politechnikai Múzeum, könyvtárak, vállalatok, intézetek stb. - rendeznek kiállításokat kémiai, vegyipari könyvekből, újdonságokból, aktuális témájú könyvekből.

A periodikák propagálására az egyes cikkekről külön annotált katalógust szerkesztenek. /F.M./

264

659.24:63

A mezőgazdasági műszaki-tudományos tájékoztatás intézete a KGST keretében. - /Ustav vedeckotechnických informací v zemědělství členských národů RVHP/ - OPAVA, J. - Technická knihovna, 3.sz. 1964. 79-82.p.

A mezőgazdasági-termelés gyors ütemű fejlődése szükségessé teszi az új agro- és zootechnikai módszerek ellenőrzését. A kapitalista országokban egy mezőgazdasági feladat megoldásához addig hozzá sem fognak, míg a kérdés állását a világ szakirodalmának tükrében meg nem vizsgálják. A szocialista országokban is első lépés kell hogy legyen egy műszaki kérdés megoldásának az alapos tájékozódás. Jó segítséget nyújt ehhez a KGST-országok számára a Műszaki-tudományos Tájékoztatási Intézet. A KGST országok küldöttei az Intézet keretében megvitatták a Nemzetközi Központ szervezési irányelveit, az együttműködés kérdéseit, a dokumentációs anyagok nemzetközi cseréjének koordinálását, az információk egységes tárolását, az együttműködést a terminológia egységesítésében, a dokumentálási és tájékoztatási tevékenység terén, a gépesítés bevezetésében, a nemzetközi bulletin kiadásában. Műszaki-tudományos propagandát is kifejt majd a Nemzetközi Központ. Összeállították a Központ szakirodalmi kiadási tervét is. /A.Gy./

265

676.017

Az írópapír időállóságának és tartósságának meghatározása. - /Evaluation of durability and permanence of writing paper/ - KISHORE, R. - Indian Pulp and Paper, 17.évf. 7.sz. 1963.jan. 419-422.p., 9.sz.1963.márc. 521-522.p., 12.sz. 1963.jun. 660-662.p.

I.rész.: A papír fizikai vizsgálatai, így a kétoldalúság, a gyártási irány, a négyzetmétersúly, a vastagság, a szakadási hossz és nyulás, a repesztő-, hajlító- és tépőszilárdság meghatározása.

II.rész.: A nedvesség-, a hamu-, az alfacellulóz-tartalom, a rézsám, a savasság, valamint a pH meghatározását.

III.rész.: A tartósság vizsgálatát és a mesterséges öregítést ismerteti. Az írópapirokat négy tartóssági osztályba sorolja: a/ mi-

nimálisan 500 év élettartamu, maximális tisztaságu, famentes papirok; b/ legalább 100 év élettartamu, famentes papirok; c/ legalább 50 évet kibíró famentes papirok és d/ ideiglenes használatra alkalmas papirok. Megadja ezek minőségi előírásait. /K.V./

266

676.1/.2

A papír károsodása és tartósítása. - /Deterioration and conservation of paper/ - KATHPALIA, Y.P. - Indian Pulp and Paper, 15. évf. 1. sz. 1960. júl. 117-118, 120-123. p., 7. sz. 1961. jan. 442-443, 445-447. p. 16. évf. 5. sz. 1961. nov. 311-312, 314-315. p., 17. évf. 4. sz. 1962. okt. 245-251. p., 10. sz. 1963. ápr. 565-573. p.

I. rész. A biológiai károsodás /Biological deterioration/

A papír biológiai károsodását mikroorganizmusok, rovarok és rágcsálók okozzák. Tárgyalja az élősködők elterjedését elősegítő körülményeket, a papír táptalajul szolgáló alkotóelemeit és a védekezés módját, figyelemmel a kezelő személyzet biztonságára.

II. rész. A fizikai károsodás /Physical deterioration/

A papír fizikai károsodását a fény, a hő és a nedvesség okozza. A károsodás mértéke az alfacellulóz-tartalom, a rézszám, a viszkozitás és a szilárdsági tulajdonságok változásával határozható meg. Tárgyalja a káros hatások okait, mértékét, a különböző nyersanyagok érzékenységét a károsodással szemben, és ismerteti azokat a tárolási körülményeket, amelyek a papír tartósságát biztosítják.

III. rész. A kémiai károsodás /Chemical deterioration/

A papír kémiai károsodását az atmoszferikus szennyeződések, a por, az ártalmas vegyszerek, a tinták és nyomdafestékek okozhatják. Ismerteti ezek hatását.

IV. rész. Semlegesítés /Neutralization/

A papírban levő savasság káros hatásának kiküszöbölésével kapcsolatosan végzett munkákról számol be. Részletesen leírja az irodalomból vett különböző nedves és száraz semlegesítő eljárásokat. Nedves eljárások: 1. BARROW módszere két oldat, kalcium- és magnézium-karbonát oldata; 2. semlegesítés kalcium- és magnézium-karbonáttal; 3. semlegesítés kizárólag magnézium-karbonáttal; 4. semlegesítés inhibitorokkal. A száraz eljárások közül részletesen az ammóniával végzett semlegesítést ismerteti.

V. rész. Iratok restaurálása /Restoration of documents/

A törékeny és megsérült iratok különböző javítási módszereit ismerteti. Az iratot először megtisztítják, majd felerősítik valamilyen hordozóanyagra vagy ilyen anyagok közé. Az ismertetett módszerek közül csupán kettő javasolható általános használatra: rétegelés hővel és nyomással, valamint oldószeres rétegelés. Az előbbi nyomtatott anyagokhoz használatos, míg az utóbbi különösen olyan iratokhoz alkalmas, amelyek különböző típusú papírokon vannak és nagy figyelmet kívánnak. A restauráláshoz használt különböző ragasztóanyagok recepturáit ismerteti. /K.V./

Hajónyilvántartás mezőlyukasztásos kártyákon. - /System einer Schiffskartei auf Schlitzlochkarten/ - BABST, G. - SCHULZ, M. - Schiffbautechnik, 13.k. 10.sz. 1963.okt. 546-549.p.

A 10 x 34 lyukhelyből álló mezőlyukasztásos kártyákat használják fel a kereskedelmi flotta hajóinak nyilvántartására. Az egyes hajók jellemző adatai és ismérvei 8 osztályba, azon belül 70 csoportba vannak felosztva /ezek adatszerűen a lyukkártya erre a célra fenntartott szöveg-mezőjében találhatók/, amelyekből 52 jellemző kerül lyukasztásra.

A lyukmezőben 301 jelölést használnak, 37 lyukhely tartalékként szerepel. Részben közvetlen lyukasztást alkalmaznak, részben a tízes számrendszert az 1-2-4-7 kulcs közvetítésével.

A jelölésre kerülő legfőbb adatscsoportok: 1 - nemzetiség, hajó-típus; 2 - a megbízó hajózási vállalatokat érdeklő adatok; 3-4-5 - a hajó szállítási kapacitása; 4 - a hajó műszaki jellemzői; 5 - a hajótüberendezés és kormány szerkezet; 6 - személyzet.

A lyukkártyák bizonyos hajótipusokba való előrendezésével elértek, hogy visszakeresésnél az egyidejűleg válogatásra kerülő kártyák száma nem haladja meg a 300-at.

Az eddigi eredmények alapján a nyilvántartási rendszer további bővítését tervezik. /B.S./

Tároló rendszerek könyvtárosoknak. - /Filing systems for librarians/ - SEYER, B.J. - The Library World, 65.k. 761.sz. 1963.nov. 176-179.p.

A könyvtári anyagok áttekinthető rendben tartását a legkülönbözőbb módszerek és eszközök segítik elő.

Az újságok, brosurák tárolásánál előnyösen alkalmazhatók a különböző felfüggesztéses tároló rendszerek /esetleg irattartókkal/; a megdöntött oldalsó raktározásnál 21 láb polchosszuságú anyag 4,5 négyzetláb területen helyezhető el, szemben a szekrényszerű tárolással, ahol 8 láb polchosszusághoz 6 négyzetláb hely szükséges. A be nem kötött folyóiratokat tartókeretekben, vályuszerű állványokon vagy átlátszó műanyag tartókban célszerű elhelyezni. Kartonok vagy cédulák áttekinthető elhelyezésének legújabb rendszerei a ROLLINDEX és a ROTADIX. Az előző 7000, az utóbbi 4 vagy 5 szakaszban 36 000 karton tárolására alkalmas egy horizontális kerékre erősítve.

Az újságkivágatok, térképek, gramofonlemezok, fényképek és különböző anyagminták tárolására szintén több újszerű rendszer alakult ki. A mikrofilmkockák és tekercsek raktározására a különféle cégek sokféle szellemes tartószerkezt hoznak forgalomba.

A tároló berendezéseket szállító angol cégek címjegyzéke megtalálható a THE ASLIB YEARBOOK és a THE DIRECTORY OF OFFICE EQUIPMENT című kiadványokban. /B.S./

A tudományos kutatóintézetek tájékoztatási anyaggyűjteménye megszervezésének és felhasználásának tapasztalata. - /Opit organizacii i ispolzovanija informacionno-szpravocsnogo fonda NII/ - BEREZIN, L.D. - GOL'DGAMER, G.I. - Naucsno-Tehnicseszkaja Informacija, 5.sz. 1963. 12-17.p.

A tájékoztatási anyaggyűjtemény, amelyben szakrendben összpontosítják a tájékoztatási anyagokat függetlenül formájuktól és fajtájuktól, alapvető jelentőségű a tudományos kutatóintézetek tudományos és mérnök-műszaki dolgozói részletes tájékoztatása szempontjából.

Az anyaggyűjtemény tájékoztatási apparátusa a következő részekből áll: 1. a szakrendi alapvető kartotékrendszerből, 2. a betűrendes és szakrendi katalógusból, valamint az időszak kiadványok katalógusából, 3. osztályok, üzemek, laboratóriumok kartotékaiból, 4. különleges kartotékokból gyártmányok, anyagok, találmányok szerint.

Az alapkartoték rendszere - eltérően a könyvtári katalógusoktól - nemcsak a kutatóintézet anyaggyűjteményét öleli fel, hanem olyan anyagokra vonatkozó kartonokra is kiterjed, amelyek a kutatóintézet profiljába tartoznak, azonban nincsenek meg az anyaggyűjteményében. A kartonok annotációkat, referátumokat vagy referátumszámokat tartalmaznak a VINITI referálólappal vagy "Ekszpressz Informacija" kiadványa szerint. Az anyaggyűjtemény kiegészítését az intézet profilja, folyó és távlati tematikus tervei szerint szervezik meg. /P.S./

Apertura lyukkártyák alkalmazása tájékoztatási visszakeresésre. - Bibliográfiai rendszer apertura lyukkártyákon peremlyukasztással. - /Frimenie aperturnüh perfokart dlja informacionnogo poiszka. - Bibliograficeszkaja Szisztéma na aperturnüh perfokartah sz kraevoj perforaciej/ - VOROB'EV, G.G. - LIPKIN, Sz.A. - Naucsno-Tehnicseszkaja Informacija, 4.sz. 1963. 20-25.P.

Az apertura /ablakos/ lyukkártyák a tájékoztatási tevékenységben két feladatot oldanak meg:

1. alkalmazásukkal kis helykihasználással sok ezer kötetre rugó dokumentum helyezhető el,

2. a rugalmas visszakeresési rendszer biztosítja a szükséges közlemények megtalálását a legkülönfélébb bibliográfiai és tematikai szempontok szerint.

Közepes nagyságú szoba egyik fala mentén elhelyezett állványokon 200-500 000 apertura lyukkártya fér el, ezek 2-5 millió szövegoldalt tartalmaznak. Viszonylag nem bonyolult gépesítéssel 40-60 000 kártya dolgozható fel egyidejűleg 20-40 szempont figyelembevételével. Kézi válogatás esetén e rendszer 10 000 kártyáig használható, egyes esetekben azonban ez a szám többszörösére növelhető, ha a kartotékok külön megjelölés alapján több részre osztják fel.

Ezt a módszert elsősorban tudományos dolgozók és mérnökök használhatják előnyösen, akiknek szakosított személyes szakirodalmi kartotékjuk van, továbbá szűkebb ágazati területek nem nagy könyvtárai-

ban alkalmazzák. E lyukkártyákat a Szovjetunióban első ízben konkrét tudományos probléma megoldása bibliográfiai visszakeresési rendszerének megalkotására, a tektitok kozmikus eredetének meghatározására alkalmazták.

A DIN A/5 méretű /207 x 147 mm/ 108 jelhelyű, 3-féle lyukasztással ellátható minden egyes lyukkártya egy-egy dokumentumra vonatkozik és referátumot tartalmaz az ablakos részbe beragasztott mikrokópiákkal, amelyekből legfeljebb 40 szövegoldalnak megfelelő mennyiség helyezhető el.

A kivágások segítségével 65-féle tematikai jelzés kódolható, valamint a szerző vezetékneve és egyéb bibliográfiai adatok. A kártyák lehetővé teszi a dokumentum visszakeresését a címe szerint vagy a szerző szerint. Végezhető a válogatás meghatározott időtartamra vonatkozóan, az orosz nyelvű referátumoknak megfelelően, továbbá egy vagy több tematikai szempont szerint.

Bibliográfiai rendszerek építhetők ki az apertura lyukkártyákkal tudományos információk visszakeresésére, amelyek mikrokönyvtár szerepét töltik be. /P.S./

271

771

"Kalvar" fényképészeti rendszer alapjai. - /Osznovü fotograficeseszkoj szisztemü "Kal'var"/ - NAJSZET, R.T. - Naucsno-Tehnicosz-kaja Informacija, 5.sz. 1963. 33-37.p.

A hagyományos halogénezást emulzió alkalmazásán alapuló fényképészeti eljárástól eltérően, ahol az optikai feketedés fokozatait a fénynek kitett emulziórészecskék fényelnyelése révén érik el, a kalvar rendszerben a képet fényszétszóró központok hatása következtében kapják.

A kalvar-féle filmszalagok exponálásához erős fényforrásra van szükség. Az exponálás alkalmával rejtett kép keletkezik, amely csak meleg hatására, mintegy 120°-on jelenik meg. Ekkor az exponált filmrészecskékben a fényérzékeny molekulákban felbomlással járó vegyi reakció megy végbe mikroszkópikus gázbuborékok képződésével a hordozópolimerek belsejében, amit a polimerek ujrakristályosodása követ. E folyamatok következtében a fénynek kitett filmrészecskékben a fényt szétszóró központok keletkeznek.

A kalvar fényképészeti eljárás lehetővé teszi száraz uton rövid idő alatt előhívható képek készítését, amelyek igen tartósak és nagy feloldó képességűek. /P.S./

272

771.3

Könyvtári felvevőgép, Modell BA/1-16, könyvkölcsönzéshez könyvtárakban. - /Bibliothekskamera Modell BA/1-16 für die Buchausleihe in Bibliotheken/ - Reprographie, 4.k. 3.sz. 1964. 62.p.

A Remington Rand gyártmányú könyvtári felvevőgép bárhol beépíthető, de mint hordozható készülék is használható. A kölcsönzőjegy, vagy könyvtári tagsági igazolvány a könyv címlapjának hátán elhe-

lyezett tasakba kerül egy ellenőrző kártyával, melyet a fényképezőgép üveglapjára helyeznek. A könyvet az ellenőrző lappal együtt fényképezik le, az egész művelet egy lábkapcsoló lenyomásával történik.

A fényképezéshez 16 mm-es perforálatlan filmet használnak, mely 30 méteres kazettákban van. Ha a film elfogy, a kazetta egy mozdulatral cserélhető, így a folyamatos munka biztosítható. Egy kazetta 4700 felvételre elegendő. A kicsinyítés mértéke 1:14. A megvilágítás és filmtovábbítás automatikusan történik.

A felvételgép beállításával a kölcsönzési munka lényegesen meggyorsul, helymegtakarítás érhető el és különböző beirási munkák megtakaríthatók. A filmek olvasásához különböző kivitelű olvasógépek kaphatók. /G.A./

273

772.93

Rank Xerox elektromásolóautomaták. - /Rank Xerox Elektrokopierautomaten/ - Reprographie, 4.k. 3.sz. 1964. 64.p.

Közel 3000 intézmény és vállalat használja a Rank Xerox 914 elnevezésű másolóautomatát. Percenként 7 db másolat készíthető egyszerű irodai papírra, vagy papírfóliára. A készülék bérleti díja havi 400 DM, melyért 2000 másolat készíthető. További másolatok darabja 0,15 DM.

A Rank Xerox "Copyflo 5 B" automatikus vágóberendezéssel működik, mely a használatos hengerpapírt, vagy ofszetfóliát a másolás után rögtön felvágja. A papír szélessége 32 cm vagy 65 cm lehet és percenként 6 m hosszúság másolható.

A készülékkel eredeti dokumentumokról mikrofilmre másolhatunk, melyeket lyukkártyákba montírozva nagyíthatunk hengerpapírra. Ugyancsak nagyítások készíthetők a Xero-Printer 1824 Universal géppel is egészen DIN A 2 formátumig, akár irodai papírra, ofszetfóliára vagy transzparenciapírra.

A leggyakrabban használt elektromos másológép a Rank Xerox Universal 1385, mellyel egyaránt készíthető papírmásolat, alumínium ofszetlemez, vagy papírfólia. Kicsinyítés és nagyítás is végezhető, ezért felhasználási lehetősége rendkívül sokféle. /G.A./

274

778.1

Kétfüldős, fotopapír gyorselőhívó eljárás ORE. - /Zweibad- Photopapier- Schnellentwicklungs- Verfahren ORE/ - Reprographie, 4.k. 1.sz. 1964. jan.-febr. 23.p.

Az "Ore-Organisation" /Otto REIMANN, Köln,/ kétfüldős előhívó eljárást hozott forgalomba, melyhez különböző készülékeket gyárt. A készülékek a következő célokra használhatók:

1. fotokópiák előállítására;
2. mikrofilmről történő nagyítások előhívására;
3. másolás, vagy nagyítás útján megvilágított fotók előhívására.

608

A kétfürdős eljárás azt jelenti, hogy a fotopapírt gépi uton, a legrövidebb idő alatt két fürdőben dolgozzák ki. Az egyik fürdő az előhívó, a másik a stabilizáló azaz gyorsfixir.

Az "ORE-direkt-pozitív" eljárással direkt pozitív papírral, egyoldalas dokumentumokról néhány perc alatt 80 %-ig száraz fotokópia készíthető, még tónusos képekről is. Könyvekből szintén készíthetők fotokópiák egy olyan papírfajtával, mely negatív és pozitív célra egyaránt felhasználható, de a negatívról akár 500 db kifogástalan minőségű másolat/pozitív/ is készülhet.- Az ORE kétfürdős előhívógéppel a 0-ás méretig lehet papírnagyításokat előhívni és fixálni úgy, hogy az exponálás után néhány perc múlva teljesen kész, kidolgozott képet kapunk.- Bármilyen negatívról készülhet percek alatt tónusos másolat sötétkamra nélkül "ORE napfénypapírral". A másolatok minősége egyezik a hagyományos eljárások eredményeivel. /G.A./

275

778.1

Banda-féle másoló- és sokszorosítóeljárások.- /Kopier- und Ver-
vielfältigungsverfahren Banda/ - Reprographie, 4.k. 3.sz. 1964. 66.p.

A Bandatherm egy olyan diazó eljáráson alapuló gép, mely gáz és egyéb vegyszerek nélkül kizárólag hőhatással dolgozik. Mivel gőzei nincsenek, elszívó berendezés szükségtelen, így bárhol felállítható. A másolatok szárazan hagyják el a készüléket, a megvilágítás és előhívás szinkronizálva van.

A Photojet eljárással 15 másodperc alatt kiváló minőségű nagyítások készíthetők fotografiai negatívokról könyv vagy mélynyomás céljára. A mosás, fixálás, szárítás teljesen elmarad, az előhíváshoz szükséges vegyszereket az emulzió tartalmazza, ilyen módon rendkívül gyors munka válik lehetővé.

A Transmaster N egy új átlátszó planografikus polyester lemez, mely negatívon dolgozó fényérzékeny lemezként használható, mint pozitívablón.

Bandaflex elnevezésű a többcélú hőhatású másológép, mely vegyszerek nélkül működik. A nyomóeredetiek különleges élességgel készíthetők. /G.A./

276

778.1:061.4

Nemzetközi reprográfiai kiállítás, Köln, 1963.1.rész.- /Inter-
nationale Fachausstellung für Reprographie, Köln, 1963, Teil 1./ -
FRANK, O. - Reprographie, 4.k. 1.sz. 1964.jan.-febr. 3-8.p.

Az első nemzetközi reprográfiai kiállításon és kongresszuson főleg a másolóeljárások szerepeltek, míg a sokszorosítási eljárások alig voltak képviselve. Így is 95 cég szerepelt, szemléltetve a világpiac helyzetét. A kongresszuson és kiállításon több mint 50 ország 1000 szakértője vett részt.

Meglepő volt a fénymásoló eljárás tömeges szereplése, ami azt mutatja, hogy ezt a klasszikus eljárást a jövőben sem szorítják ki a modernebb másolási eljárások. Ez az eljárás ma is a legolcsóbb és

nemcsak nagy formátumok sokszorosítására, hanem irodai munkákra is használják már.

A mikrofilmtchnika jelentős szereplése azt mutatja, hogy Európában is egyre nagyobb területeket hódít meg. Nagy fejlődést mutatnak a különböző másolási eljárások, melyek már mind kinőttek a gye-rekcióból.

A szerző a továbbiakban felsorolja a különböző anyagokat kiállító cégeket és 26 ábrán ismerteti a különféle fajta fénymásológépeket. /G.A./

277

778.1:061.4

Nemzetközi reprográfiai kiállítás, Köln 1963. 2.rész. - /Internationale Fachausstellung für Reprographie, Köln 1963. Teil 2./ - FRANK, O. - Reprographie, 4.k. 2.sz. 1964.márc.-ápr. 27-34.p.

A szerző második beszámolója a kölni reprográfiai kiállításról a másológépekkel, reprodukciós kamerákkal, fényszedőgépekkel, elektromos másológépekkel foglalkozik.- A nagyszámú diffúziós másológép azt mutatja, hogy ez az egyszerű másolóeljárás erősen tartja pozícióját, ami főleg sokféle felhasználási lehetőségének és az Agfa, valamint Gevacopy-anyagok sokrétűségének köszönhető. A másolatok készíthetők papírra, transzparenciapapírra, vagy filmre, ofszetfóliára vagy átnyomó-eredetire.- A negatív-pozitív eljárás sokat fejlődött a kéttálas eljárás révén, mert ezen a módon a mosás elmarad. Ezzel az eljárással tónusos másolatok is készíthetők. A képanyag 12 különböző modellt mutat be részletes leírással.

A melegeljárású másolási eljárás az anilin színeket rosszul másolta eddig. Az új eljárások egy spektrál papír közbeiktatásával kiküszöbölik ezt a hibát.

A továbbiakban ismerteti a cikk a különböző optikai másológépeket, melyek részben 1:1 másolnak, vagy pedig kicsinyítenek filmre, papírra, ofszetfóliára. Bemutatja a különböző elektrofotográfiai készülékeket is. /G.A./

278

778.1:061.4

Nemzetközi reprográfiai kiállítás, Köln 1963. 3.rész. - /Internationale Fachausstellung für Reprographie, Köln 1963. Teil 3./ - FRANK, O. - Reprographie, 4.k. 3.sz. 1964. 51-60.p.

A Nemzetközi Reprográfiai Kiállítás beszámolójának harmadik része a mikrofilmezéssel foglalkozik. Három fő felhasználási területet nevez meg, úgymint: nagyformátumu dokumentumok, főleg műszaki rajzok, tervrajzok felvételezése, - különböző írásbeli dokumentumok, üzleti bizonylatok és könyvtári, valamint dokumentációs vonatkozású mikrofilmek készítése.

Az első felhasználási terület körébe azok a készülékek tartoznak, melyek 70 vagy 75 mm szélességű tekercsfilmet használnak. Több készüléknél lehetőség van 35 és 70 mm-es film használatára egyaránt szükség szerint. Néhány készülék tekercsfilm helyett 75 x 125 mm-es,

vagy 90 x 120 mm-es síkfilmet használ.

A kisebb formátumok felvételére többnyire 16 mm-es átfutó rendszerű gépeket állítottak ki, melyek a dokumentumok első és hátsó oldalát egyszerre fényképezik és a két oldal a filmen egymás mellett, vagy egymás után következnek. Ezek a gépek mind nagyteljesítményűek. Az ismertetés a továbbiakban részletesen felsorolja és képekben is bemutatja a különböző modern előhívógépeket, másológépeket, olvasógépeket és nagyítógépeket. /G.A./

279

778.11

Gevaert Copyline-Autoreversal filmek. - /Gevaert Copyline-Autoreversal-Filme/ - Reprographie, 4.k. 3.sz. 1964. 62.p.

A Gevaert gyár új másolófilmje Copyline-Autoreversal néven került forgalomba. Ezzel az anyaggal közbeiktatott negatív nélkül készíthető direkt pozitív másolat bármely pozitív eredetiről. Az új film olyan kontrasztos, hogy reflex-másolási eljárással is megvilágítható. Ezáltal átlátszatlan eredetiről is másolhatunk sötétkamra, vagy felvevőgép nélkül transzparens pozitív anyagra. A film kontrasztossága lehetővé teszi, hogy gyenge, vagy elsárgult eredetiről is kemény másolatot kapjunk.

A film matt és fényes felülettel készül. Megvilágításához 1000-3000 watt szükséges. Különösen felhasználható a nyomdaiparban, mert az így készült másolatokról ofszetfólia készíthető.

Nyomott szövegekről direkt készíthetők Copyline-Autoreversal filmre másolatok. Ha régi kiadásu könyvekről kis példányszámú kiadás szükséges, sok időt és pénzt takaríthatunk meg ezzel az eljárással. /G.A./

280

778.14

A mikrofilm mint szervezési eszköz az iparban és közigazgatásban. - /Der Mikrofilm als Organisationsmittel in Industrie und Verwaltung/ - SCHEFFEL, W. - Reprographie, 4.k. 2.sz. 1964.márc.-ápr. 25-26.p.

A gyakorlatban mikrofilmen sokkal több információ raktározható, mint bármi más információ hordozón, beleértve a magnetofon szalagot is, ha azonos rakterületet veszünk alapul. A felvételi sebesség 5700 információ másodpercenként, míg a visszanyerítés modern eljárásokkal 1680 információ másodpercenként.

A mikrofilm révén könnyen kicserélhetők és eljuttathatók az információk bárhová. Mikrofilm archívumok tetszés szerint olcsón másolhatók. Olyan dokumentumok, melyek csak rövid időre állnak rendelkezésre, mikrofilmen rögzíthetők.

A mikrofilmek lyukkártyákba montírozhatók, miáltal az információk könnyen szelektálhatók. Ennek megkönnyítésére a mikrofilmeket a felvételnél számozzák, illetve a folyamatos számozást a filmre befényképezik. - A modern elektrofotográfiai eljárásokkal a mikrofilm gyorsan és kényelmesen sokszorosítható. Több régebben használatos

eljárás, mint pl. a fotokópia, helyettesíthető mikrofilmmel. Mikrofilm segítségével könnyen decentralizálhatunk információkat. Régi eredeti archivumokból egyes részeket kivethetünk és új archivumokat fektethetünk fel. /G.A./

281

778.14

Készülékek mikroszövegekhez. - /Equipment for microtext/ - DAVIDSON, G.E. - The Library World, 65.k. 761.sz. 1963.nov. 189-200.p.

A mikroszövegek létjogosultságát a következő érvek támasztják alá:

- a/ helytakarékosági megfontolások,
- b/ a kifogyott kiadvályok megszerzésének nehézsége,
- c/ a postai kiküldés céljára való alkalmazás,
- d/ bizonyos gazdaságossági lehetőségek,
- e/ a dokumentumok mulandóságának problémája.

Ezenkívül a miniatűr másolatokat jól használják fel bizonyos gépesített visszakeresési eljárásoknál.

A mikrofilm fotoeljárást sok helyen alkalmazzák a kölcsönzések nyilvántartására is. Angliában 75 könyvtár normál REKORDAK mikrofilmfelvevőt használ erre a célra. Jobban beváltak a külön erre a célra készült REGISCOPE készülékek, /Model C, Model B, Rapidex/ amelyeknek az ára 550-1195 dollár.

A cikk 31 cég készülékeit ismerteti, többek között 17 mikrofilm felvevőt, 14 mikrofilm leolvasót, 8 mikrohártya és 7 mikrokártya leolvasót és 14 nagyító berendezést. /B.S./

282

778.14

A "Mikrat-300" filmszalagra felvett mikroképek minőségét befolyásoló tényezők. - /Faktorü vlijajuvsie na kacsesztvc mikroizobrazenie na plenke "Mikrat-300"/ - BUKATIN, E.I. - Naucsno-Tehnicosz-kaja Informacija, 4.sz. 1963. 35-36.p.

A mikrokópiák kifogástalan minősége különösen fontos azokban az esetekben, amikor nemcsak leolvasásra vagy vetítésre, hanem nagyítások készítésére használják, pl. műszaki tervdokumentációk sokszorosításakor. A Szovjetunióban előállított filmszalagok, többek között a "Mikrat-300" minősége nem marad el a külföldiek mögött megfelelő használat esetén. Ha az alkalmazott 20-25-szörös kicsinyítés után az eredmény nem kielégítő, úgy az okot a használt készülék és lencse hibáiban vagy a felvétel és a kidolgozás hiányosságaiiban kell keresni.

A gyengébb minőségű mikrokópiák főbb okai:

1. az élesség nem helyes beállítása a készülék valamely hibája következtében,
2. az objektív nem megfelelő korrekciója, ami az élesség csökkenését idézi elő a kép középpontjától a szélek felé,
3. a szükségesnél valamivel nagyobb vagy kisebb lencsenyílás olyan készülékek esetében, amelyek nem rögzített fényrekeszsel vannak ellátva,

612

4. a mikroreprodukciós készülék rezgése a felvétel pillanatában, amit az utcai forgalom vagy közelben működő gép, motor, továbbá ajtóbecsapás, személyek mozgása a szobában okozhat,

5. a dokumentum "lélegzése", amennyiben nem szorítják üveglappal; ez bekötött könyveknél, folyóiratoknál fordul elő és a lapok néhány pillanatig tartó mozgását jelenti,

6. az eredeti vagy az alátét csillogó részei által előidézett fényvisszaverődés, a képet erősen torzíthatja a szalagon vagy a feloldóképességét csökkentheti.

/P.S./

283

778.14

Futószalagos reprodukciók mikrofilmtekercsekről. - /Fließbandreproduktion von Mikrofilmrollen/ - HOFMAIER, D. - Reprographie, 4.k. 1.sz. 1964.jan.-febr. 18.p.

Az automatizálás fejlődése szükségessé teszi, hogy mikrofilmfelvételekről szükség esetén futószalagos eljárással nagyíthassunk. Az ilyen nagyítások xerografikus módszerrel történnek, de a felvételnél különös gondot kell fordítani arra, hogy filmezési hibák ne forduljanak elő, mert ezek a nagyításnál fokozottan érvényesülnek.

A xerografikus nagyítások folyamatosan történnek, 6.1 m papírhosszuság percenként. A munka akkor lesz gazdaságos, ha a mikrofilmfelvételezésnél a filmet teljesen kihasználjuk, azaz az egyes felvételek között kevés "levegőt" hagyunk. A felvételek készítésénél tehát a következő szempontokat kell figyelemmel kíséreni:

1. a filmtékercsen a felvételek szorosan egymás mellett helyezkedjenek el;
2. a dokumentumokat úgy kell felvételezni, hogy a nagyítási faktort a másolásnál ne kelljen változtatni. A negatív feketedése lehetőleg az 1.1 - 1.3 között legyen;
3. a felvételeknek egyirányuaknak, döntés nélkülieknek kell lenniük;
4. tekintettel kell lenni a későbbi gépi feldolgozás segédeszközeire.

/G.A./

284

791.43-96:061.3

A Nemzetközi Tudományos Filmszövetség XVII. közgyűlése. - /17th General assembly of the International Scientific Film Association/ - COOPER, E. - Scientific Film, 4.k. 6.sz. 1963.dec. 139-143.p.

A Nemzetközi Tudományos Filmszövetség 1963 december 3-5 között Párizsban tartotta XVII. közgyűlését. A közgyűlés 40 delegátusa 15 országot képviselt.

A beszámoló lényegesebb pontjai a következők voltak:

1. Az 1962 évi varsói közgyűlés eredményeinek részletes ismertetése.
2. Az NTF Tanácsának ülése.

3. Kapcsolatok az UNESCO-val. E kérdésen belül szerepelt az alaptudományok felső szintű oktatására szolgáló filmek katalógusának kiadása, valamint a tudományos filmek egyetemi oktatásban való felhasználásának elemzése.

4. Tudományos Film Forgalmazási Központ Afrikában - a központ szervezéséhez szükséges feltételek megteremtése.

5. Kiadványok. Az előkészületben lévő nemzetközi katalógusok ismertetése /köztük a Magyarország által összeállított műszaki film-katalógus/.

A közgyűlés idején ülészttek a kutató-, oktató- és népszerű-tudományos filmek szekciói is külön-külön, és sor került a Nemzetközi Tudományos Filmtár /Brüsszel/ 1963 évi tevékenységének ismertetésére is.

A közgyűlés hávározataiból:

- Ki kell terjeszteni a Társaság tevékenységét /kiadványok, tanulmányok/ és nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatait.

- Állandó szabályzatot kell elfogadni a jövőbeni kongresszusokra és fesztiválokra vonatkozóan.

- Igen fontos a tudományos filmzés kifejlesztése Afrikában. A forgalmazás speciális központjának megalapítása érdekében az 1964 évi tanácsülésre konkrét javaslatokat kell kidolgozni.

A gyors tájékoztatás érdekében a tagállamok küldjék meg a Scientific Film részére a cserére érdemes népszerű-tudományos filmjeik jegyzékét.

Az 1964 évben rendezendő XVIII. közgyűlés színhelye Athén lesz.
/G.M./

285

8-96:62+408.52

Műszaki szövegek írása. - /Engineers write news?/ - POHS, H.A. - Product Engineering, 35.k. l.sz. 1964. jan.6. 78-79.p.

Ahhoz, hogy egy új termék valóban megfelelő módon kerüljön használatba, kielégítő tájékoztatást kell nyújtani annak leglényegesebb adatairól. A világos, érthető leírásnak megvannak a maga leglényegesebb szabályai: 1. a mérnök a tájékoztatás alapvető forrása; 2. a termék leírását a teljes tervező munka egy részének kell tekinteni; 3. fel kell jegyezni a termék legfontosabb adatait; 4. a szerző képzelje magát az olvasó helyébe, vizsgálja meg, melyek azok az adatok, amelyeket feltétlenül ismernie kell.

A műszaki írás legfontosabb követelménye a világosság. Az első lépés a vázlat elkészítése, melyhez azután szigorúan ragaszkodni kell. Használjunk rövid szavakat, mondatokat, de vegyük figyelembe, hogy a távirati stílus is nehezen érthető. Annak eldöntése, mit kell kihagyni, éppen olyan fontos, mint azé, mi kerüljön be a leírásba. Ragaszkodjunk az eredeti tárgyhoz, de kerüljük a műszaki zsargont, ismeretlen rövidítéseket és szokatlan kifejezéseket.

Ha egy régebbi modell kerül felújítva piacra, a régi leírást is a mérnöknek kell korszerűsíteni. A vevőnek szóló leírásnak, használati utasításnak szenteljen több figyelmet, mint azt általában szokta, mivel az a használó részére igen fontos. A leírásokat megfelelő illusztrációkkal is el kell látni, vigyázni kell azonban, hogy azok a használó minden kérdésére választ adjanak.
/Dzs./

614

A tudományos és műszaki információk közlésének problémái. - /Problems involved in the communication of scientific and technical information/ - The Mining Engineer, 122.k. 33.sz. 1963.jun. 640.p.

1962-ben a Department of English and Liberal Studies, Welsh College of Advanced Technology vizsgálatot kezdett a tudományos és műszaki tájékoztatás problémáival kapcsolatban. Három évre terjedő munkatervet készítettek a következő célkitűzéseknek megfelelően:

1. a tudományos és műszaki irodalmi munkásság általános szabályainak vizsgálata;

2. a tudományos és műszaki feldolgozások speciális nehézségeinek feltárása;

3. a műszaki irodalom különböző formáira vonatkozó adatok gyűjtése, a hatékonyság elemzése;

4. új vizsgálati módszerek a kutatók, műszakiak ismeretközlési képességeinek megállapítására;

5. új módszerek kutatása a tudományos és műszaki tájékoztatás oktatására;

6. a fenti elemzésekhez szükséges kísérletek elvégzése.

A vizsgálat során felmérés ill. ismertetés készült a jelenlegi helyzetről, a tájékoztatás kérdéseivel foglalkozó angol és amerikai központi intézmények meglátogatása alapján.

A vizsgálat megindításakor körlevelet küldtek több kutatóintézetnek, egyetemnek, társaságnak. A körlevél visszhangja igen nagy volt. Az érdekelt intézmények szívesen fogadták az oktatásra vonatkozó terveket, és a kutatásban is részt kívánnak venni.

A tájékoztatás problémáiról szóló körlevél még számos egyetemhez, kutatóintézethez, céghez és tudományos társasághoz eljut, így az ipar széles rétegét érinteni fogja. /G.M./

A tudományos közlemények számának növekedési irányzatáról. - /Kvoproszu o tendencijah rosztia ciszla naucsnuh publikacij/ - SZAGALOVICS, H.M. - Naucsno-tehnicesszkaja Informacija, 10.sz. 1963.okt. 3-4.p.

A tudományos közlemények növekedési ütemének értékelése fontos a tájékoztatási központok munkájának helyes tervezése szempontjából. Széles körben elterjedt az a megállapítás, hogy a tudományos irodalom exponenciálisan nő. Egyes szerzők, mint pl. PRICE, D. megjegyzik, hogy az idő oldaláról bizonyos lassító tényezőknek hatniuk kell, amelyek a növekedés exponenciális görbéjét az ún. logisztikus görbévé alakítják át. Ez a megállapítás a közlemények számának és terjedelmének adataira vonatkozó tapasztalati általánosításon alapul.

A kérdés elméleti elemzése alapján konkrétabb közelítés lehetséges, ami a tudományos közlemények száma növekedésének ésszerűbb görbéjét adja.

Szem előtt kell tartani, hogy a számításnál az elavult munkákat, az utányomásokat és az alacsonyabb színvonalú közleményeket

nem veszik figyelembe, amint az a referáló folyóiratok gyakorlatában történik, és ennek folytán a VINITI tevékenysége - munkája terjedelme alapján - a kiadványok mennyiségének elméleti számát $N/t/-t/$ a legjobban megközelíti. A tudományos szervezetek és tudósok érintkezése, valamint a tudományos tájékoztató intézetek tevékenysége a közlemények színvonalát emeli, az erőket a tudomány távlati fejlesztési irányaira összpontosítja, csökkenti a párhuzamosságot a tudósok munkájában. Ez természetesen maga után vonja a tudományos közlemények száma növekedési ütemének hanyatlását. A tudományos közlemények számának növekedését az olyan tényezők is lassítják, mint a gazdasági korlátok, az állambiztonság érdekei, a tudományos közösségek nagyobodása és mások.

A korlátozó feltételek összessége az $M/t/$ mennyiségű tudományos munkatársak között a kapcsolatok rendszerét alkotja. A kapcsolatok kétoldaluaknak vehetők.

Az eredményképp kapott egyenletből kitűnik, hogy a tudományos közlemények száma az idő függvényében logaritmikusan nő, azaz a növekedés sebessége az időben lassubbodik. Ezt meggyőzően alátámasztja a VINITI referáló folyóirataiban közreadott közlemények számának növekedése, amely az alábbi képet mutatja:

Évek	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
Közlemények száma 1000	212.1	390.2	449.9	505.1	550.1	686.5	684	713.1

A közlemények száma növekedésének törvénye statisztikai eredmény, amely átlagban véve a szociális viszonyok állandósultságát tételezi fel. Kivételesen mint pl. 1960/61-ben a Nemzetközi Geofizikai Év alatt a kifejtett szabályos görbétől a tudományos közlemények növekedési üteme eltérhet. A táblázat adatai alapján grafikusán ábrázolhatók gyakorlati alkalmazás céljára a növekedési együtthatók.

